

VVE WG DV Project Durme- en Scheldegebied

Protocol Tuinen Meetnet Dagvlinders Durme- en Scheldegebied

Inleiding

De biodiversiteit staat sterk onder druk en dat is zeker ook het geval in het projectgebied Durme- en Schelde door de nog steeds toenemende druk vanuit de land- en tuinbouw, industrie, bebouwing en ...

Dagvlinders zijn heel gevoelig voor dergelijke, ogenschijnlijk soms minieme, veranderingen in hun leefomgeving. Een negatieve trend van een populatie dagvlinders, lokaal of regionaal, is dikwijls een eerste alarmsignaal vooraleer andere zaken in de omgeving zichtbaar worden. Daarom worden bepaalde dagvlindersoorten trouwens gebruikt als indicatorsoorten voor volledige levensgemeenschappen.

Spijtig genoeg is de negatieve trend bij dagvlinders nog steeds niet gestopt en vooral de graslandvlinders (Referentie 1-4) gaan actueel sterk achteruit. Uit ervaring is gebleken dat het opvolgen van trends over de jaren op een brede schaal, bijvoorbeeld 10x10 km hokken, onvoldoende gevoelig is om een negatieve trend tijdig te documenteren. We zijn dan al veel te veel kwijt geraakt tegen dat het alarm afgaat!

Het opvolgen via transecttellingen op vaste monitoringroutes biedt beperkte mogelijkheden, is werkintensief en legt dikwijls de focus op een al kwetsbare soort. Deze tellingen zijn helaas ook beperkt in de ruimte, lees uiterst lokaal, en bieden voor andere soorten onvoldoende realistische gegevens over hun algemene trend in een globale regio.

Opportunistische gegevensverzameling via specifieke "citizen science" websites (cfr. waarnemingen.be) brengt de input van intensieve inventarisatie projecten beschikbaar en maakt de verwerking tot de gewenste output mogelijk. Het [project Durme- en Scheldegebied](#) (verder: Project DS) is voor zover ons bekend het meest intensieve, meerjarige inventarisatieproject in een 30x30 km zone met input tot op puntlokatie. Het opvolgen van de dagvlinders, een zeer aibare groep dieren, binnen dergelijk project biedt uitgebreide mogelijkheden om gevoelige gegevens over lange termijn te bekomen over hun trends.

De kernleden van het project DS willen echter de aandacht voor het opvolgen van de grasvlindersoorten nog gevoelig verhogen. Maar is daar wel extra tijd voor beschikbaar en kan je dan nog alle soorten binnen het gebied goed blijven opvolgen?

Met het project Tuinen Meetnet Dagvlinders Durme- en Scheldegebied (verder: TMD_DS) willen we op een zeer gevoelige schaal, longitudinaal een aantal soorten opvolgen die vaak omschreven worden als banale dagvlinders of ubiquisten. Spijtig genoeg zijn sommige ubiquisten van vroeger ondertussen al uit onze omgeving verdwenen, een bewijs dat deze benadering geen enkele garantie inhoudt voor hun toekomst. Deze soorten verdienen verder onze aandacht als we ze nog lang in onze omgeving willen zien vliegen.

Door in de toekomst de focus te verleggen naar het opvolgen van de huidige ubiquisten via een tuinmeetnet wordt het misschien mogelijk om de energie beter te verdelen zonder de gevoeligheid van een intensieve inventarisatie te moeten opgeven voor alle soorten dagvlinders.

Daarom werd eerst in een beperkte proef met retrospectieve gegevens getest of het opvolgen van trends uit één vlindertuin tijdens het jaarlijks telweekend in de zomer van Natuurpunt een correlatie zou vertonen met de inventarisatiegegevens uit het project DS. De gegevens van heel wat soorten leken dat sinds de start van het project DS (2013) inderdaad te bevestigen waarbij de trend in de tuin parallel liep met deze uit de wijdere regio.

Het is wenselijk om dat een steviger toets te geven met een breder netwerk van tuinen binnen de regio alsook breder over het hele jaar dan enkel het jaarlijkse zomerweekend waardoor ook nog andere soorten en/of meerdere generaties kunnen worden opgenomen.

Methode

Piloot studie:

- Korte bespreking (Referentie 5-6).

Info meeting: zaterdag 11.ii.2017 om 14u00 in BC Molsbroek te Lokeren.

- Presentatie piloot studie & voorstel protocol TMD_DS.
- Lokaal verantwoordelijke: Ortwin Hoffmann.
- Protocol verantwoordelijke, verwerking van gegevens, communicatie en publicatie: Sylvain Cuvelier.

Input gegevens:

- Voor de studie is de [observatielijst](#) **het noodzakelijk document** dat regelmatig wordt opgevraagd.
- Het is zowel handig voor uw notities in de tuin als voor de opvolging en verwerking van de gegevens.
- Alle soorten dagvlinders (Papilionoidea) worden opgevolgd.
Er is geen opvolging van dagactieve nachtvlinders.
- Lijst van alle geobserveerde soorten sinds 2013, binnen project DS: [project Durme- en Scheldegebied](#).
- Invullen in [waarnemingen.be](#) kan uiteraard dagelijks. **Dit vervangt de observatielijst niet!**
Weetje: het is mogelijk om in te voeren op een gestandaardiseerde "eigen tuin" die elke deelnemer zelf kan aanmaken. Vind hier ([pdf](#)) uw handleiding.

Tijd:

1. Periode: alle volledige weekends vanaf begin maart tot eind september komen in aanmerking.
 2. Jaren: 2017-2021 voor een volledige 5 jaarsevaluatie. Bij positieve correlaties is het TMD_DS een gouden standaard die voortgezet kan worden om de trends van de ubiquisten continu op te volgen.
 3. Minimum 1 weekend per maand bij "vlinderweer" tellen van dagvlinders in de tuin waarbij per soort het maximum tijdens één van de telogenblikken van elk weekend wordt ingevoerd. Meer dan 1 weekend per maand is toegelaten. (Het telweekend van Natuurpunt wordt in de specifieke periode aangeraden).
- Alleen tuinen die gedurende 5 jaar de minimum verwachte tellingen (Tijd 1-3) hebben, worden opgenomen in de globale verwerking.

Ruimte:

- Een netwerk van tuinen met goede spreiding over volledig gebied van het project DS.
- Het is wenselijk dat de omgevende kilometerhokken gedocumenteerd zijn/worden wat betreft de diversiteit aan dagvlinders.
- Indien meerdere tuinen in een zelfde "kilometerhok" liggen zal voor TMD_DS enkel gebruik worden gemaakt van gegevens afkomstig van de tuin met de hoogste aantallen dagvlinders van een volledig jaar. De gegevens van de andere tuinen voor dat jaar zullen worden verwerkt in het Project DS.
- Tuingegevens worden éénmalig (per jaar) opgevraagd via een standaard Excel formulier: tuin oppervlakte, zonneorientatie, % oppervlakte nectar aanbod, % oppervlakte waardplanten.

Determinatie niveau:

- Noodzaak exacte determinatie tot op soortniveau.
 - Voorbeeld: zekerheid bij Koolwitjes is verplicht. Geen *Pieris spec.*
- Enkel gegevens over het adult stadium (= vlinder) zijn verplicht.
 - Input van andere stadia is welkom.
- Gebruik van een dagvlindernet is aangewezen om op soortniveau exact te determineren.

Objectief en gegevens verwerking

- Primair objectief: zijn de gegevens uit een tuinmeetnet bruikbaar voor een algemene trendanalyse en voor welke dagvlindersoorten is dat wel of niet mogelijk?
Correlatie nagaan per soort binnen het TMD_DS versus regio van het project DS (exclusief TMD_DS).
De aantallen uit het TMD_DS worden per soort vergeleken met de gegevens van dezelfde soorten uit het project DS (exclusief gegevens van TMD_DS) op 3 tijdsniveaus: per decade, per maand en per jaar.
- Secundair objectief: welke dagvlindersoorten komen in welke tuinen voor?
De TMD_DS gegevens worden geanalyseerd t.o.v. de specifieke tuingegevens (zie hoger).
De TMD_DS gegevens worden geanalyseerd t.o.v. de dagvlinder- en biotoopdiversiteit in de omringende kilometerhokken.
- De gegevens van het project DS (exclusief TMD_DS) worden op twee wijzen vergeleken met de gegevens van het TMD_DS: de absolute aantallen DS en de herleide aantallen "DS R" zoals beschreven in het piloot project (Referentie 6).
- Voor het primair objectief worden alle gegevens uit het TMD_DS per soort gecumuleerd en vergeleken met de gegevens van Project Durme- en Scheldegebied (exclusief TMD_DS) voor de identieke dagen uit het TMD_DS.
- De gegevens per tuin in het TMD_DS zullen gebruikt worden voor analyses van de secundaire objectieven.

Communicatie

- Lokaal: verantwoordelijke [Ortwin Hoffmann](#).
- Protocol: [Sylvain Cuvelier](#).
- 1. Dagvlinderflash Project DS: [Jurgen Couckuyt](#).
- 2. Maandelijkse (maart-september) feedback en één vlindertuin van medewerker in de spotlight.

Bijeenkomsten met aandacht voor het Project Tuinen Meetnetten Dagvlinders

1. November meeting van de VVE WG DV met focus project DS.
2. Februari meeting: specifiek voor het Project TMD_DS.

Referenties:

1. Van Swaay C. *et al.* 2010. The European Butterfly Indicator for Grassland species 1990-2009. Report VS2010.010. De Vlinderstichting, Wageningen.
2. Van Swaay C. *et al.* 2015. *The European Butterfly Indicator for Grassland species 1990-2013*. Report VS2015.009. De Vlinderstichting, Wageningen.
3. <https://www.inbo.be/nl/natuurindicator/europese-vlinderindex-graslanden> (geconsulteerd op 28.xii.2016).
4. <http://www.clo.nl/indicatoren/nl1181-dagvlinders-van-graslanden> (geconsulteerd op 28.xii.2016).
5. http://www.phegea.org/Dagvlinders/Documenten/VVE_WG_Dagvlinders_Onderzoek-2016-03_Hoffmann_Ortwin_Vlindertelweekend.pdf (geconsulteerd op 28.xii.2016).
6. http://www.phegea.org/Dagvlinders/Documenten/VVE_WG_Dagvlinders_Onderzoek-2016-04_Cuvelier_Sylvain_et_al_Dagvlinder_tuinindex.pdf (geconsulteerd op 28.xii.2016).